

humanism and technocracy as alternative axiological foundations for sport activity in today's society.

Keywords: sport, sport activity, humanism, humanistic values, olympism, technocracy in sport, agonistics.

Олексин І.

ГАРМОНІЙНА ЛЮДИНА ТА СПОРТ ЯК ЧИННИК ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Статтю присвячено філософському аналізу феномена гармонійної людської особистості в контексті історичної динаміки її концептуальної реконструкції та спортивної діяльності, розглянутої в плані її потенціалу щодо формування гармонійного співвідношення тілесного та духовного в людині.

Ключові слова: гармонія, всебічно розвинена особистість, формування особистості, спорт, цінності спорту, самість.

За всіх часів людські прагнення збігалися в мріях про досконалий устрій суспільства, про досконалу людину. Актуалізація філософського дослідження проблеми досягнення гармонійного стану існування людської особистості в сучасному суспільстві пояснюється динамічним розвитком усіх сфер соціального життя та форм діяльності, особливе місце серед яких належить діяльності спортивній. Роль і значення спорту у вихованні людини, як в тілесному, так і в духовному плані, не належить до числа тих проблем, які здавна були темою для розмірковувань. Проте, в останні часи, зокрема, у працях таких українських дослідників, як В. Є. Білогур, Л. М. Газнюк, В. Й. Григор'єв, М. М. Ібрагімов, С. В. Могільова, Л. А. Шеремет та ін., тематика людського, екзистенціального виміру спорту почала отримувати визнання та утверджуватися як тема, гідна уваги з погляду філософії, соціології, педагогіки.

Спорт як частина фізичної культури і, отже, культури загальнолюдської розглядається в структурі сучасного наукового знання як унікальний засіб виховання, творення та розвитку людиною самої себе, свого тіла та духу. У процесі спортивної діяльності відбувається соціалізація особистості суб'єкта. Освоюючи загальнолюдські цінності, які класифікуються як моральні (сене життя і щастя, добро, обов'язок, відповідальність, совість, честь, гідність),

естетичні (прекрасне, піднесене), релігійні (віра), наукові (істина, знання), політичні (мир, справедливість, демократія), правові (закон і правопорядок) і соціальні норми – стандарти діяльності та правила поведінки, всі, хто займається спортом, таким чином інтегруються в соціальне середовище, перетворюють соціальне на індивідуальне. Спорт впливає на суспільне становище, ділове життя, національні відносини, формує етичні цінності, спосіб життя людей, моду та ін. [див.: 1; 2; 7 та ін.].

Водночас, з огляду на певну новизну постановки зазначеної проблеми, конкретні дослідження саме спортивної діяльності значно менш уваги приділяють її конкретному, всебічному розгляду в аспекті тих можливостей, які надає ця діяльність для повномірного розвитку людини, а тому має сенс обрати за мету цієї статті саме осмислення спорту в контексті його потенціалу щодо виховання гармонійної людської особистості.

У різні історичні епохи освоєння таких категорій, як «тіло», «дух», «тілесність», «духовність», «психіка», «особистість», «здоров'я», «краса», їх зв'язок і взаємодія, проходило неоднозначно. Так, у межах певних релігійних учень, культурних практик спостерігається перевага акценту на розвиток особистості у напрямі до внутрішнього світу та його культивування в розриві з реальним матеріальним буттям. Світогляду античності відповідає принцип калокагатії (грецьк. kalos, kalokahagatia – прекрасний, хороший), що вона, за визначенням М. Ю. Савельєвої, становить собою «поняття, що виражає гармонію морально-етичного та естетичного вимірів людського буття» [14, 264]. Зокрема, Платон витлумачував калокагатію як сумірність душі і тіла; власне кажучи, культура стародавніх греків оспівувала не тільки тілесну красу (варто зазначити, що її критерії з плином часу змінювалися) і силу людини, але, водночас, і гармонійний розвиток особистості, зводячи в ідеал реальних легендарних героїв (Геракл, Геркулес, Ахіллес). А одне з перших значень слова «гімнастика», що дійшло до нас, передбачало сильну та красиву людину, що перемогла в якось змаганні і співає гімни. У ті далекі часи гімнастика включала майже всі існуючі тоді види вправ: ігри, єдиноборства, біг, стрибки, танці. А основна її спрямованість мала комплексний характер – фізичне та духовне вдосконалення.

На нашу думку, у процес створення та виховання особистості, в її поведінкову практику повинні включатися як досягнення минулих поколінь і сформований образ можливої гармонійно розвиненої людини, так і сучасні позитивні тенденції. Деякі ранні дослідження ХХ ст., присвячені значенню та ролі фізичної культури і спорту у

всебічному розвитку особистості (зокрема, праці Л. П. Матвєєва, А. Д. Новікова та ін.) акцентували увагу на медико-біологічних та педагогічних аспектах знання, пов'язуючи їх з прикладним значенням, розвитком фізичних якостей і формуванням рухових умінь та навичок [6, 11–14]. Розкриття глибинної сутності фізкультури і спорту, їх здатності впливати на соціокультурний розвиток було недостатньо розробленим. Ця галузь представлялася фактором, що «сприяв» формуванню особистісних характеристик, і не більше того.

Тому абсолютно справедливо М.М. Візітей указував на недостатність такого підходу для вирішення питання про гармонійний розвиток особистості: «...якщо ми фізичні здібності людини не беремо як особистісні її здібності, якщо ми їх не використовуємо і не розвиваємо в якості таких, то ці здібності, зрозуміло, не можуть гармонійно поєднуватися з інтелектуальними, моральними, естетичними здібностями, які в результаті виступають і розглядаються як особистісні, соціальні, досконалість яких так само обов'язкова для особистості розглянутого типу, як і досконалість фізична» [4, 36].

Поширене в науковій літературі положення про гармонійну особистість подане як поєднання різних сторін і функцій свідомості, поведінки і діяльності людини. Особистість у цьому випадку характеризується «пропорційним розвитком усіх здібностей людини» – як всебічно розвинена [3]. Проте значення гармонійно, всебічно і різнобічно розвиненої особистості хоч і близькі та можуть перетинатися, але й водночас мають відмінності, про які необхідно знати для більш коректного розуміння таких категорій і умов, в яких формується гармонійна особистість. Найголовнішим аргументом такої відмінності є твердження про те, що всебічний розвиток без урахування домінуючих здібностей і прагнень особистості може привести до деякого стирання індивідуальності, сприяти поверховому, формальному відношенню до численних видів діяльності, до їх усереднення.

Кожна історична епоха давала своє власне практичне розуміння гармонійної особистості. Комуністичним ідеалом всебічного розвитку особистості виступало таке освоєння багатств суспільної культури, за якого праця кожного члена суспільства перетворюється на цілісну діяльність, на самодіяльність, а кожна людина стає самодіяльною та творчою особистістю [14, 290–291]. Авторська позиція в питанні про гармонійну особистість вибудовується, передусім, на позиції багатогранного розвитку, здатності відчувати непідробне відчуття радості та щастя, що припускає як тілесне, психічне, духовне вдосконалення особистості, так і прагнення до зрілої, свідомої

відповідальності за свої дії, вчинки і прояви бездіяльності, байдужості по відношенню до себе і оточуючих в соціальному середовищі.

XXI століття – століття розквіту індивідуалізму, споживання, технократизму – робить акцент, насамперед, на внутрішню гармонію. Причиною цього слугують часті масові психічні захворювання, депресії, відчуття самотності та підвищеної тривожності, зростання числа самогубств, невпевненість у перспективі добробуту найближчого майбутнього тощо. У контексті традицій постмодерну гармонія розглядається як установка культури, яка орієнтує на осмислення світобудови і людини з позиції покладання їх глибинної внутрішньої впорядкованості.

Отже, гармонія – це, певною мірою, статична і динамічна збалансованість окремих частин цілого, його характеристик, а також оптимальна співвіднесеність якогось предмета із зовнішнім навколишнім світом. Зазначимо, що синонімами гармонії можуть бути такі поняття, як упорядкованість, рівновага, збалансованість, відповідність, пропорційність, співвідношення, поєднання, згода тощо. З найдавніших часів відомі принципи гармонії: серединного шляху або «золотої середини» у Стародавній Індії, гармонія як вираз єдності в різноманітті в Аристотеля та принцип «Інь – Ян» у Стародавньому Китаї, який символізував взаємодію полярних сил. Зауважимо, що гармонію не можна сприймати статично. Скажімо, якщо людина домоглася великих спортивних успіхів, її визнав соціум, то це не є підставою для зупинки в подальшому розвитку особистості.

Поняття «всебічний розвиток» в історії прогресивної соціальної думки поступово збагачувалося й поглиблювалося. Так, за доби Античності акцентувалося на сумірності розвитку всіх духовних і фізичних сил людини, на її красі й досконалості. Згодом особливого значення в процесі формування особистості людини надавалося вихованню характеру та її ставлення до інших людей та суспільства. У процесі історичного розвитку змінювалося й філософське тлумачення цієї проблеми: натуралістичне розуміння гармонійності як доцільності перероджувалося на розуміння соціальної природи людини, яка диктує необхідність її суспільного виховання.

Прояви гармонійного буття людини можуть бути виражені в характеристиках, які знаходять своє відображення й розвиток у фізкультурно-спортивних практиках: позитивний і спокійний емоційний тон життя, гарне фізичне та психічне самопочуття, позитивна Я-концепція, адекватне самосприйняття, самовпевненість, оптимальна структура організації процесу життєдіяльності та побуту, гармонійний спосіб життя (регулярна, різноспрямована, результативна

діяльність), високий рівень виразу загальнокультурних цінностей і навичок, оптимальний рівень самореалізації, сумірність бажань і прагнень з індивідуальними здібностями та можливостями, задоволеність процесом і результатами свого життя в цілому, здатність до співпраці та діалогу, переважання загальнолюдських цінностей над державними та іншими цінностями.

Кожна із зазначених характеристик гармонійної людини вимагає прояснення в контексті соціокультурного буття суспільства, й без цього немислиме досягнення гармонії. Соціальне значення спорту в контексті проблеми гармонійного розвитку особистості необхідно бачити в його здатності поєднувати можливість оволодіння різними компетенціями, у розвитку компонентів потенціалу життєдіяльності людини: потенціалу тіла, волі, почуттів, розуму, – громадського, духовного, творчого потенціалу.

У цілому, гармонійна особистість – це особистість, що оптимально збалансована за більшістю найважливіших своїх характеристик, серед яких переважають почуття міри, повноти життя, спокою, відчуття власної цілісності, духовного та тілесного здоров'я. У цьому випадку така людина постає не як максималіст, націлений на недосяжні індивідуальні результати, – вона більше орієнтована на оптимальний процес життєдіяльності, на реально можливі досягнення, що супроводжуються почуттям успіху та задоволеності. Гармонійний стан особистості в цілому можна розглядати як самокерований процес розвитку – прагнення до самовдосконалення, що обумовлене наявністю певної частки проблемності: принципової незавершеності, суперечливості. Сама людина, ставлячи перед собою чергові життєві цілі, завдання, здатна керувати процесами гармонізації як свого індивідуального буття, так і буття соціуму. Як зазначає П. І. Смирнов, з соціального погляду гармонійно розвиненою вважається особистість, яка володіє цінностями, знаннями та навичками, а також повноваженнями в тій чи іншій діяльності, таким чином, що все це нероздільно зливається в стійкі зразки поведінки – норми [11, 89–101].

У межах дослідницького поля соціальної філософії виробляються важливі для теорії та практики фізичної культури і спорту методологічні положення. Одне з центральних місць займає ідея цілісності особистості при одночасному впливі фізичних вправ у ході спортивної діяльності як на фізичний, так і на духовний розвиток людини. Сучасний наголос на цьому аспекті проблеми пов'язаний зі зміною ціннісної парадигми, яка відбувається наприкінці XX – на початку XXI століття. Проголошений пріоритет людини як найвищої цінності освіти і культури, й у процесі освоєння особистістю всієї

повноти цінностей спорту чіткіше проглядається лінія осмислення людини як цілісності. При цьому можна коректно стверджувати, що фізична культура і спорт орієнтовані на гармонійний розвиток сутнісних сил людини: рухових, інтелектуальних, емоційних. Так, слідом за О. Трухіною, у структурі фізичної культури можна виокремити наступні компоненти: аксіологічний (формування системи цінностей, що відтворюють певну модель людської тілесності), інтелектуальний (одержання сукупності теоретичних і практичних знань про потенціальні можливості власного тіла) і руховий (отримання навичок поведінки з власним організмом, що сприяють його розвитку і зміцненню) [13, 7].

У такому контексті доцільно виокремити методологічне значення положення В.Б. Барабанової, яка присвятила окреме дисертаційне дослідження аналізу проблеми людиномірності в спорті (людиномірність, слідом за М. Петровим, витлумачується при цьому як неусувна характеристика соціальних реалій, що виступає на правах умови здійсненності будь-якої колективної діяльності). Зокрема, вона пише: «Сутнісна сторона людиномірності в галузі спорту полягає у визначенні ступеню співвіднесеності гранично виражених природно даних і культурно модифікованих тілесних властивостей індивіда, можливостей оперативного інтелекту, а також, безумовно, психічних характеристик особистості (насамперед, волі, завзятості, наполегливості, терпіння) і моральних якостей (наприклад, почуття відповідальності, обов'язку, товарищескості – особливо, якщо йдеться про командні види спорту – і деякі інші), співвіднесених за принципом гармонії, що не порушують цілісність людини» [1, 19].

Варто зазначити, що сучасні технології спорту та спортивної діяльності, засновані на наукових досягненнях у медицині, фармакології, техніці та багатьох інших галузях знання, практично можуть зробити чемпіоном будь-яку людину з середніми здібностями. Однак при цьому порушується природна розмірність людського організму – формується нова величезна проблема пропорційності людини і культури, соціального середовища.

На думку видатного сучасного мислителя В.С. Стьопіна, сучасне людство підійшло до дуже серйозного рубежу: насамперед, це пов'язано з можливістю переконструювання людської тілесності, біологічної основи, продовження людського життя через генетичні маніпуляції. Його побоювання про можливий поворот у розвитку сучасного спорту та зміні його соціального значення для людства в майбутньому підтверджують окреслену вище проблему.

Існують спеціальні наукові дослідження і досліди, метою яких є розробка механізму так званого легального використання у спорті «природних допінгів», наприклад, підвищення рівня гемоглобіну в крові, що, звичайно ж, є неприпустимим, якщо викликано штучно. Але якщо в такого спортсмена певним чином буде проведена генетична маніпуляція, то вміст у крові червоних кров'яних тілець понад норми буде визнаний як вроджена особливість, отже, припустимий [12, 22]. І, на думку вчених, внаслідок подібної практики відбудеться ефект ланцюгової реакції, що призведе до подальшого поширення цієї технології в спорті. В.С. Стюпін вважає, що сучасний спорт може стати полігоном для неусвідомленого здійснення експериментів, спрямованих на неприпустиму активну зміну людської тілесності.

Інший відомий російський філософ В.О. Лекторський також переконаний, що сучасне суспільство знання робить філософії і людині виклик, який виникає у зв'язку з планами конструювання людської тілесності. Цей так званий рух «трансгуманізму» та «імморталізму» може призвести до втрати сенсу проблем життя й смерті людини, а замість більш фізично і психічно здорової істоти – породити монстра [5, 33].

З огляду на це, можна говорити про те, що філософського осмислення вимагають не тільки проблеми, породжені сучасною наукою, але й можливі шляхи й засоби, здатні їм запобігти. Такими засобами можуть виступати й фізична культура, спорт, спортивна діяльність як особливе середовище, що дозволяє гуманним чином вдосконалювати людину, зберігаючи в ній людське.

Необхідність усвідомлення того, що метою системи фізичної культури та спорту є всебічне сприяння формуванню людини з гармонійним розвитком фізичних і духовних сил на основі всебічного розвитку її особистісних здібностей у процесі фізкультурно-спортивної діяльності як основи формування фізичної культури, культури здоров'я, очевидна. Сформована ситуація вимагає використання нових засобів і методів, які можуть бути реалізовані на основі нових загальних принципів, але з урахуванням об'єктивної, адекватної соціальної потреби у формуванні сучасної особистості.

Як приклад має сенс показати ситуацію, що склалася в Британії в 1830-ті роки, – у період розквіту колоніального панування, коли система освіти була відображенням суспільно-політичних потреб того часу. Зокрема, можна виокремити те, що військові та цивільні служби, особливо в заморських колоніальних володіннях, потребували людей, які були б наділені певними особистісними якостями і рисами характеру. Видатні успіхи імперії були досягнуті завдяки унікальній

системі англійської освіти і виховання, а для формування названих якостей був використаний новий метод – спорт. З того часу найважливішою складовою навчальних програм престижних шкіл стали спортивні ігри на відкритих майданчиках. Насамперед, спорт виступав засобом виховання в юних британців таких якостей, як лідерство, ініціативність, вміння грати та працювати в команді, цілеспрямованість, наполегливість, чесність (відповідність принципу «чесної гри»). Англійський спорт виховував також культ любителя, тобто прагнення досягти успіху в занятті, за яке людина не отримує гроші, а, крім того, й такі почуття, як великодушність, безкорисливість.

На сьогодні головна проблема, на нашу думку, полягає в тому, що, з одного боку, гармонійний розвиток людини – це умова важлива й необхідна, актуальність якої не потребує особливих доказів. Проте, з іншого боку, соціокультурна реальність сучасного суспільства, принципи та закони, на яких вибудовується життя сучасної людини, говорять про зворотне. Сучасний політичний лозунг, настанова суспільства полягає в тому, що для виховання нового покоління, яке має стати конкурентним у сучасних умовах науково-технологічного розвитку, необхідно збільшити навчальне навантаження в школах, ввести додаткові теоретичні дисципліни, використовувати передові інноваційні технології, експерименти тощо. Водночас, лунають заклики про необхідність вести здоровий спосіб життя, активно займатися спортом, – але практика, досвід роботи, статистичні дані, реальні умови системи освіти, в якій слабо простежуються консолідація зусиль, єдність інтересів і прагнення до спільної мети, часто вказують на несумісність, взаємовиключення, підміну даних підходів. На перший план виходить висновок, що в реаліях сучасного соціуму гармонійна – всебічно розвинена, цілісна – особистість сьогодні не затребувана, а ідея, на жаль, не є актуальною в тій мірі, в якій її необхідно розглядати. Те, що відбувається сьогодні в суспільстві, швише можна назвати нав'язуванням зразків, далеко не найкращих.

З огляду на це, виникають наступні питання: як людина сама себе сприймає й оцінює? Як можливо оцінити свій фізичний та духовно-моральний потенціал? Таким унікальним середовищем, на наш погляд, доступним і реальним, а не віртуальним засобом самопізнання, виступає спорт, з його нескінченним різноманіттям форм і проявів, де дійсно відбувається процес самопізнання та свого роду внутрішня рефлексія.

Існують два основних підходи до розгляду цього питання, що дозволяє виокремити його у вигляді цілісного феномена. Класичний підхід пов'язаний з розкриттям сутності людини на основі аналізу біологічних, соціальних, психологічних та інших аспектів її існування [див.: 15]. У сучасній літературі можливі способи вимірювання сутності людини наводяться у численних працях представників некласичного підходу (М. Бубер, Х. Ортега-і-Гассет, Ж.-П. Сартр, Е. Фром, М. Гайдеггер, К. Ясперс, М.А. Бердяєв, В.С. Соловйов, Л.І. Шестов, С.Л. Франк). Характерну особливість такого методу зазначив С.С. Хоружий, який визначив самість як «точку сходження всіх буттєвих горизонтів» [16, 68].

В існуючих філософських підходах до розуміння феномена самості представлено численні погляди. У цьому контексті здається важливою в теоретичному і методологічному плані концепція Поля Рікера, яку він виклав у своїх працях «Я – сам як інший», «Час і розповідь», «Конфлікт інтерпретацій». Аналіз самості в цих концепціях передбачає визначення можливості збереження її цілісності, безперервності, розгляд ідентичності, що входить у деяке протиріччя. Ця суперечність ідентичності, на думку П. Рікера, може бути розв'язана, якщо звернутися до поняття характеру як «сукупності тривалих схильностей, за якими ми дізнаємося особистість» [8, 151]. Рікер спочатку розглядає суб'єкта зі зрілим «Я», здатного бути господарем самого себе, здатного витримувати дистанцію щодо своїх бажань, і, водночас, бути в підпорядкуванні необхідності, вираженої у вигляді характеру, несвідомого, життя. Але людина визначає свою самість також і за «цінностями, нормами, ідеалами, моделями, героями. ...моделі дотриманого слова при вірності слову даному» [8, 151–153]. За Рікером, однією з головних характеристик самості є її відповідальність перед іншими за свої дії, – таким чином, самість визначає свою сутність в становленні поряд із іншими, які є умовою її становлення. Поза Іншим, існування самості не просто стає складним – воно позбавляється будь-якого значущого сенсу.

Концепція П. Рікера частково допомагає відповісти на питання: чи можна зберегти себе і свою інтегральну сутність у сучасному світі? Якщо цілісність порушена, що робити? Завдяки їм можна також зрозуміти та вирішити проблему самодостатності, автономності особистості, неповторності внутрішньої структури особистості. Подібну відкрити змінам і самозмінам ідентичності, яка свідчить про обов'язок людини перед своїм минулим і про її вірність своїм зобов'язанням, Рікер і позначає словом «самість».

У контексті теми дослідження, де спорт виступає, за нашими твердженнями, засобом виховання, самовиховання гармонійно розвиненої особистості, наведемо думку Ж.-П. Сартра, який стверджує про те, що людина – творець, режисер свого Я [10]. І дійсно, це положення працює в будь-якій сфері людської діяльності: адже спорт, змагання – це спрямована на досягнення конкретної мети діяльність, причому цілі виникають і визначаються самою специфікою спорту, змаганням. А досягнення проміжної або кінцевої на певному етапі мети і дозволяє розвиватися людині. Ставлячи перед собою чергові цілі, ми самі робимо себе. Не можна не погодитися з В. М. Розіним, який на питання, що таке особистість, відповідає: «Думаю, насамперед, – самостійна поведінка та зусилля, спрямовані на побудову самого себе, свого життя» [9, 92].

Підсумовуючи, спробуємо зробити певні висновки з проведеного дослідження. У різноманітному процесі своєї життєдіяльності людина, будучи особистістю або перебуваючи на шляху становлення, сама вибудовує своє життя, при цьому вона постійно включена в процес самопізнання, оцінюючи себе, свої фізичні, психічні, духовні та інші можливості. Без певних зусиль волі, розуму, тіла для досягнення поставлених цілей розвиток навряд чи можливий. Спорт виступає тим засобом, який дозволяє поєднувати різноманітність цілей і завдань, вирішення яких спрямоване на формування гармонійної особистості. Водночас, можна стверджувати, що спорт – це велика і важка праця. Спорт – це парадокс, заняття хоч і марне, але ж жодним чином не безглузде. З погляду раціональності, спорт не приносить великої користі. Але при цьому спорт наповнює змістом життя мільйонів людей. Це чітко простежується під час найбільших міжнародних змагань – олімпіад та чемпіонатів світу з футболу, хокею, регбі, легкої атлетики та ін.

Спорт давно вийшов з розряду розваг, він завжди демонстрував межі людських можливостей на певному етапі розвитку суспільства, прокладав шляхи вдосконалення тіла, загартування духу. Але, на жаль, у сьогоденнішніх умовах молодь і велика частина дорослого населення не мають необхідних можливостей для підвищення рівня особистісного розвитку, для мотивації здорового способу життя, демонструють низьку культуру здоров'я й організації дозвілля, тому як свідомо в більшості випадків позбавлені вільного часу внаслідок залученості до вимушеної праці, необхідної для елементарного виживання.

Виходячи з цього, зрозуміло, що без державної підтримки та реальної зацікавленості на всіх рівнях влади, без урахування певного

рівня загальної культури, соціальних умов життя, без вдосконалення самосвідомості суб'єкта та суспільства гармонійний розвиток особистості, здоровий спосіб життя і, відповідно, здоров'я не можуть висуватися як творча сила.

Цінність фізичної культури та спорту полягає, на нашу думку, у тому, що вони, незважаючи на всі суперечності, є важливими засобами гармонійного розвитку людини. І в цьому сенсі, загальна гармонія допомагає створити дійсно шляхетне та мирне суспільство, головна турбота якого – збереження людської гідності. А система соціально-ціннісних основ спортивної сфери суспільного життя спочатку передбачає таку форму і структуру організації життєдіяльності суспільства й особистості, за якої сукупність духовно-моральних пріоритетів ефективно інтегрується з матеріальними цінностями та орієнтирами для досягнення єдиної мети – реалізації творчого, професійного, духовного, психічного та фізичного потенціалу людини, для гармонізації її становища у світі, що змінюється та трансформується.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Барабанова В. Б.* Спорт: проблема человекоразмерности : автореф. дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.11. – Нальчик, 2009. – 46 с.
2. *Білогур В. Є.* Спорт як соціально-ціннісна й тілесно-духовна система // *Versus*. – 2013. – № 2. – С. 68–73.
3. *Божович Л. И.* Проблемы формирования личности. – М. : Изд-во Ин-та практ. психол.; Воронеж : НПО МОДЭК, 1997. – 352 с.
4. *Визитей Н. Н.* Физическое совершенство как характеристика всесторонне и гармонически развитой личности // *Физическая культура и современные проблемы физического совершенствования человека : материалы Всесоюзной научной конференции, Ереван, май 1984*. – М. : ГЦОЛИФК, 1985. – С. 35–41.
5. *Лекторский В. А.* Философия, общество знания и перспективы человека // *Вопросы философии*. – 2010. – № 8. – С. 30–34.
6. *Матвеев Л. П.* Развитие научных основ советской школы спорта (общетеоретический аспект) // *Теория и практика физической культуры*. – 1967. – № 11. – С. 11–14.
7. *Могильова С. В.* Сучасний спорт в екзистенціальному та соціально-комунікативному вимірах: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. – Х., 2008. – 18 с.
8. *Рикер П.* Я-сам как другой / пер. с фр. – М. : Изд-во гуманитарной литературы, 2008. – 416 с.

9. Розин В. М. Конституирование себя и реальности как способ жизни новоевропейской личности и философа // Вопросы философии. – 2009. – № 9. – С. 91–106.
10. Сартр Ж. П. Бытие и ничто: Опыт феноменологической онтологии / пер. с фр. – М. : Республика, 2000. – 640 с.
11. Смирнов П. И. От гармонии деятельности к гармонии личности // Журнал социологии и социальной антропологии. – 1999. – Т. II, вып. 2. – С. 89–101.
12. Стёпин В. С. Философия и эпоха цивилизационных перемен // Вопросы философии. – 2006. – № 2. – С. 16–26.
13. Трухина Е. А. Аксиология телесности в контексте социокультурного развития : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.06.11. – Саратов, 2008. – 18 с.
14. Філософський енциклопедичний словник / під ред. В. І. Шинкарука, Є. К. Бистрицького, М. О. Булатова. – К. : Абрис, 2002. – 744 с.
15. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме / пер. с нем. // Хайдеггер М. Время и бытие. – М. : Республика, 1993. – С. 192–220.
16. Хоружий С. С. Заметки к энергийной антропологии. «Духовная практика» и «отверзание чувств»: два концепта в сравнительной перспективе // Вопросы философии. – 1999. – № 3. – С. 55–84.

Алексин И. Я. Гармоничный человек и спорт как фактор его формирования.

Статья посвящена философскому анализу феномена гармоничной человеческой личности в контексте исторической динамики ее концептуальной реконструкции и спортивной деятельности, рассматриваемой в плане ее потенциала по формированию гармоничного соотношения телесного и духовного в человеке.

Ключевые слова: гармония, всесторонне развитая личность, формирование личности, спорт, ценности спорта, самость.

Aleksin I. Y. Harmonious people and the sport as a factor in its formation.

The article is devoted to the philosophical analysis of the phenomenon of harmonious human personality in the context of the historical dynamics of its conceptual reconstruction and sports activities considered in terms of its potential to build a harmonious relation of physical and spiritual in man.

Keywords: harmony, fully developed personality, personality development, sports, the values of sport, self.